

УДК 711.58:159.9.019

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ НА ЗАСАДАХ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ: АРХІТЕКТУРНИЙ АСПЕКТ (НА ПРИКЛАДІ НАБЕРЕЖНОЇ «ЦИГАНКА» У М. ТЕРНОПІЛЬ)

ГНАТЮК Лілія¹, ГУРА (ЮСІНА) Ельвіра²

¹ Національний університет «Київський авіаційний інститут», Київ, Україна

² Київський міжнародний університет, Київ, Україна
lilija.hnatiuk@npp.kai.edu.ua, usinaelvira@gmail.com

У статті досліджено архітектурно-планувальні рішення рекреаційної зони набережної «Циганка» в контексті створення інклюзивного середовища. Проаналізовано існуючий стан об'єкта, виявлено ефективні рішення щодо подолання складного рельєфу та запропоновано заходи з покращення навігації для маломобільних груп населення (МГН).

Ключові слова: безбар'єрність, архітектура, набережна, універсальний дизайн, МГН, Тернопіль.

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації міського простору до потреб усіх категорій громадян, що є вимогою сучасного законодавства України [2]. Громадські простори прибережних зон часто мають складний рельєф, що стає фізичним бар'єром для маломобільних груп населення (МГН). Дослідження архітектурного досвіду ревіталізації набережної «Циганка» дозволяє виділити ефективні методи впровадження принципів універсального дизайну в ландшафтну архітектуру [4].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної роботи є проведення архітектурно-планувального аналізу рекреаційної зони набережної «Циганка» у місті Тернопіль для визначення ефективності впроваджених інклюзивних рішень. Основним завданням дослідження є виявлення методів адаптації багаторівневого ландшафтного простору до потреб маломобільних груп населення (МГН) в умовах складного природного рельєфу. У процесі роботи необхідно проаналізувати функціональне зонування території, перевірити відповідність наявних вертикальних комунікацій чинним державним будівельним нормам та розробити пропозиції щодо вдосконалення інформаційної навігації та санітарної інфраструктури об'єкта. Об'єктом дослідження виступає архітектурне середовище прибережної зони, а предметом – принципи універсального дизайну, що забезпечують рівність доступу до води та зон активного відпочинку для всіх категорій громадян.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Об'єкт дослідження – набережна «Циганка» у м. Тернопіль – є прикладом багаторівневого рекреаційного простору. Відповідно до засад ландшафтного проектування, територія розділена на функціональні зони. Верхня тераса забезпечує транзитний рух та велоінфраструктуру. Середня зона містить амфітеатр та активні зони (скейт-парк), де використано тверде безпорогове покриття, що відповідає ергономічним стандартам [5]. Нижня зона – це пляжна лінія, де дерев'яні настили інтегровані в природне середовище, створюючи умови для безперешкодного доступу до води. Схема функціонально-планувальної організації та інклюзивних зв'язків набережної (авторська розробка) наочно ілюструє ці рішення (рис. 1).

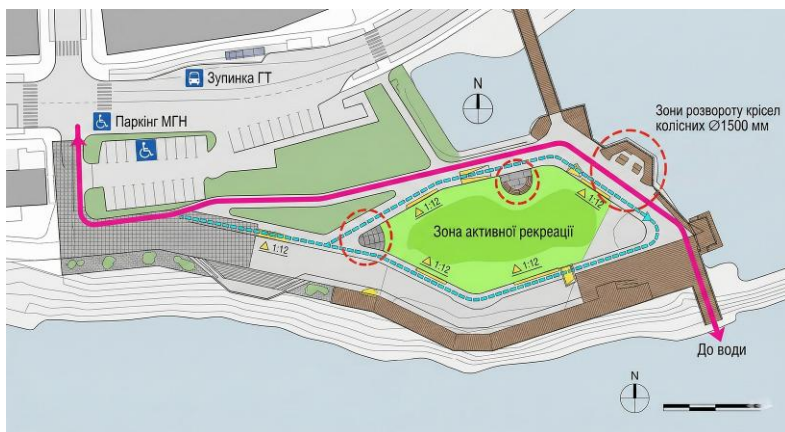

Рис. 1. Схема функціонально-планувальної організації та інклюзивних зв'язків набережної «Циганка» (авторська розробка).

Основним архітектурним рішенням для забезпечення інклюзивності є система пандусів, що з'єднують тераси. Нормативний уклон пандусів не повинен перевищувати 8%, що було дотримано при реалізації проекту. Конструктивне рішення інклюзивного пандуса в умовах складного рельєфу детально показано на розрізі (рис. 2). На «Циганці» реалізовано важливий елемент – дерев'яний пірс, який дозволяє людині на кріслі колісному під'їхати впритул до води. Це відповідає концепції «рівності у використанні», описаній у посібниках з універсального дизайну. Деталізація вузла примикання інклюзивного дерев'яного настилу до піщаної берегової лінії демонструє цей перехід (рис. 3).

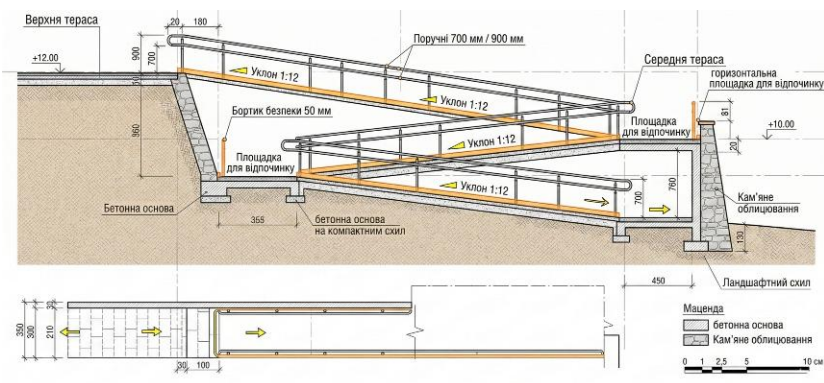

Рис. 2. Конструктивне рішення інклюзивного пандуса в умовах складного рельєфу (розріз) (авторська розробка).

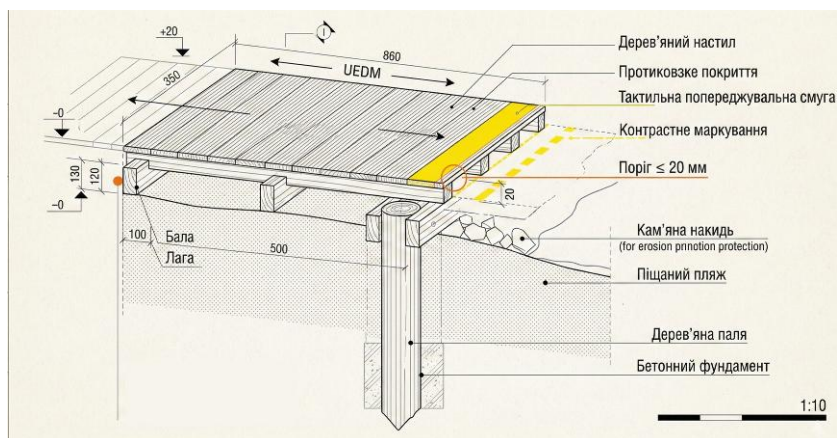

Рис. 3. Деталізація вузла примикання інклюзивного дерев'яного настилу до піщаної берегової лінії (авторська розробка).

Проте архітектурний аналіз за методикою В. В. Куцевича вказує на важливість не лише фізичної доступності, а й інформаційної складової. Водночас виявлено відсутність контрастного маркування на першій та останній сходинках вертикальних комунікацій, що є порушенням норм. На основі проведеного аналізу пропонуються кроки для повної трансформації простору, зокрема впровадження тактильних карт-схем при входах на набережну. Також необхідне використання кольорового та фактурного зонування як елемента навігації для осіб з порушеннями зору. Окрім цього, санітарна інфраструктура

потребує модернізації існуючих вбиралень та роздягалень з урахуванням площ для розвороту крісел колісних згідно з вимогами ДБН [1].

На основі проведеного аналізу, розроблених архітектурно-планувальних рішень та проектних пропозицій, пропонуються такі кроки для повної трансформації простору: просторова орієнтація являє собою впровадження тактильних карт-схем при входах на набережну, що передбачено міжнародними стандартами [5].

Для зонування запропоновано використання кольорового та фактурного покриття як елемента навігації для осіб з порушеннями зору [6].

Для санітарної інфраструктури модернізація існуючих вбиралень та роздягалень з урахуванням площ для розвороту крісел колісних згідно з вимогами ДБН [1].

ВИСНОВКИ

Архітектурна трансформація набережної «Циганка» демонструє високий рівень адаптивності до потреб МГН. Проте для досягнення повної безбар'єрності архітектурний проект має бути доповнений засобами тактильної та візуальної навігації, що закріплено в сучасних державних нормах [1, 2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення : ДБН В.2.2-40:2018. [Чинний від 2019-04-01]. Київ : Мінрегіон України, 2018. 163 с.
2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення: 12.03.2026).
3. Куцевич В. В. Архітектурне середовище для маломобільних груп населення. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2019. Вип. 53. С. 112–120.
4. Доступність та універсальний дизайн : посібник для архітекторів / ПРООН Україна. Київ, 2021. 128 с.
5. Neufert E. Architects' Data. 5th ed. Wiley-Blackwell, 2019. 648 p.
6. Ландшафтна архітектура та благоустрій. Посібник з проектування рекреаційних зон. Київ, 2022.

GNATIUK L. HURA E.

TRANSFORMATION OF GREAT SPACES IN BARREL-LESS OUTDOORS: ARCHITECTURAL ASPECT

The article examines the architectural and planning solutions of the «Tsyhanka» recreation area in the context of creating an inclusive environment. The current state of the object is analyzed, effective solutions for overcoming complex relief are identified, and measures for improving navigation for people with limited mobility (PLM) are proposed.

Key words: accessibility, architecture, waterfront, universal design, PLM, Ternopil.